

At generobre magten over sit liv

Kropslighed som organiserende princip

Emilia D. Hansen

Emne: organisation

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	2
BAGGRUND	3
EMPIRI OG METODISK TILGANG	3
ANALYSE	4
INTERSUBJEKTIVITET, EMBODIMENT OG OCCUPATION	4
OCCUPATION FØR GROBUND.....	5
GROBUND SOM OCCUPATION	7
<i>Den sanselige kontakt til arbejde</i>	7
<i>Natur</i>	8
<i>Fællesskab</i>	8
SKABER GROBUND MERE TRIVSEL?	10
FELT, HABITUS, KAPITALER.....	11
<i>Systemverden og livsverden</i>	12
<i>Definition af det gode (arbejds)liv</i>	13
KONKLUSION	14
LITTERATUR	15

Indledning

Økolandsbyer kan kendetegnes ved, at en gruppe mennesker skaber et fællesskab, der adskiller sig fra den dominerende kulturs værdier eller levevis, idet de bosætter sig på måder, de mener er mere bæredygtige end i det resterende samfund (LØS' hjemmeside).

Indenfor antropologien har undersøgelser om økolandsbyer primært fokuseret på, hvordan beboerne lever en, herunder hvordan fællesskabet fordrer en mere bæredygtig praksis (Marckmann, Gram-Hanssen, Christensen 2012; Marsden, Franklin, Newton Middleton 2010), hvordan man kan overføre principper fra økolandsbyen til et makroniveau for at imødegå klimakrisen (Spash 2014), og hvordan økolandsbyer kan ses som system- og kapitalismekritik i praksis (Terreblanche 2018; Nelson 2018). Enkelte undersøgelser har dog også set på det sociale aspekt, idet de ser på sammenhængen mellem økolandsbyboernes bæredygtige livsstil og mentale trivsel (Folke et al. 2016). I undersøgelsen af Grobund, er jeg ligeledes interesseret i hvordan trivsel og systemkritik spiller ind i organiseringen af en økolandsby, men mit udgangspunkt vil være at forstå den kropslige dimension af trivsel og organisation. Jeg mener, at embodiment (herfra: kropslighed) er fraværende i den antropologiske analyse af økolandsbyer. Ganske vist er der lavet undersøgelser om, hvordan mennesker kropsliggør deres arbejde, og de implikationer det medfører (Kwon 2016, Michel 2015), men ingen undersøgelser nævner, hvordan kropsliggørelse kan være et positivt organisatorisk element.

I denne opgave med Udgangspunkt i et feltarbejde i den spirende økolandsby, Grobund, spørger jeg: *Hvordan spiller kropslighed ind i "grobøndernes" følelse af trivsel og, hvordan kan man forstå organiseringen af Grobund ud fra det?* For at besvare spørgsmålet om kropslighed i forbindelse med grobøndernes følelse af trivsel, vil jeg sammenligne grobøndernes følelser af trivsel i deres fortællinger om før og efter, de blev tilknyttet Grobund. For at forstå, hvordan kropslighed spiller sammen med Grobund og trivsel, vil jeg benytte mig af Jong B. Kwons begreb om occupation, og udpege de trivselsfaktorer grobønderne nævner ved hjælp af metoden "somatic modes of attention", som Thomas Csordas har udviklet. Til slut vil jeg give et bud på, hvordan man kan forstå organiseringen af Grobund ud fra kropslighed. Her vil jeg benytte Bourdieus praksisanalyse med Loïc Wacquants begreb om kropslig kapital.

Baggrund

Grobund som forening blev stiftet i 2016 af Steen Møller, der også var medstifter af Friland, et økosamfund i nærheden af Ebeltoft (Thorup 2017). Grobund betegner både et foreningsfællesskab, og et fysisk sted: Nemlig den nedlagte fabrik Tata Steel, der ligger tæt ved havet, omkring 5 km udenfor Ebeltoft (Grobunds hjemmeside: Ideen). Meningen er, at de 160 "grobønder" (Grobunds hjemmeside: FAQ), som hver har indskudt 50.000 kr. til opkøb af fabrikken, skal flytte ud på landbrugsjorden omkring Grobund, hvor de bygger "Tiny Houses" af bæredygtige materialer. Årsagen til at bygge små huse hænger sammen med deres princip om at være gældfrie. Det er billigere at bygge mindre huse, og det kræver færre ressourcer at varme op og vedligeholde. Alle husene skal være off-grid, det vil sige, at de ikke er tilkoblet samme kloak-, varme- og el-system, som resten af samfundet. De vil i stedet finde på andre bæredygtige løsninger. Derudover er målet at være fuldt selvforsynende med al mad og husholdning. Fabrikken bliver en central, hvor grønne iværksættere kan leje billig kontor- og værkstedsplads, og hvor der bliver holdt butik og kulturelle arrangementer (Jensen 2019b). Under mit feltarbejde stod projektet dog i stampe, da de endnu ikke havde købt jorden omkring Grobund, og kun ganske få boede så tæt på, at de kunne have deres daglige gang der. Aktiviteterne, der foregik, var primært selvstændige der havde værksted eller kontor på stedet, og folk på dagpenge eller efterløn, der brugte tiden på at bygge tiny houses (Emilias feltnoter, Grobund, 11/06/19).

Empiri og metodisk tilgang

Jeg har valgt at gøre brug af en empiri, jeg indsamlede i sommeren 2019 i forbindelse med kurset Etnografisk Metode. Det har den fordel, at jeg allerede var bekendt med materialet, og derfor ikke behøver bruge tid på at forhandle adgang til en felt og foretage feltarbejde. Mit feltarbejde forløb over to uger, hvor jeg primært skulle hjælpe med at bygge et "Tiny House". Derudover gik jeg til hånde rundt omkring, var med til fællesspisninger og rengøring, drak kaffe med de mange ældre, der holdt til derude, tog på bade- og sejlture med de unge og overnattede i telt, ved siden af nogle af mine informanter. Mit fokus under feltarbejdet var at undersøge, hvilke motivationer grobønderne havde til at blive en del af Grobund, og hvordan de forhandlede deres forestillinger om fællesskabet. Det kan være en begrænsning, at mit fokus under feltarbejdet lå et andet sted, end det gør i denne opgave, men givet mængden af materiale, jeg har indsamlet, har jeg vurderet, at der var nok overlap. Da jeg ønsker at bruge en fænomenologisk metode for at besvare, hvordan mine

informanter har oplevet mistrivsel og trivsel har jeg primært brugt interviews for at få personnære fortællinger. Fra mit feltarbejde har jeg inddraget et interview med grobonden Frida på 34, der bor i nærheden af Grobund sammen med sin mand og deres tre børn. I tillæg har jeg under forberedelsen til denne opgave igen været ude på Grobund og foretaget et interview med iværksætteren Per på 55, der havde oplevet stress. Jeg foretog dette interview, da jeg mener, stress er et tydeligt tegn på mistrivsel, og jeg gerne ville have mulighed for at få mere materiale til mit nye fokus. For at besvare, hvordan kropslighed spiller ind i grobøndernes følelse af trivsel, har jeg sammen med mine informanternes beretninger gjort brug af mine feltnoter for at inddrage mine egne oplevelser med felten. Her har jeg med intersubjektiv metode sammenfattet vores oplevelser til en række elementer, som jeg mener, er centrale for grobøndernes trivsel. I min undersøgelse af, hvordan kropslighed har medført organiseringen af Grobund, har jeg benyttet artikler, hvor stifteren af Grobund, Steen Møller, er blevet interviewet. Jeg bruger Steens udtalelser, da han som stifter har stået for den overordnede organisering af Grobund.

Analyse

Intersubjektivitet, embodiment og occupation

I følgende afsnit, vil jeg behandle, hvordan Grobund sætter rammer for trivsel. Da jeg ønsker at sætte fokus på mine informanternes oplevelse af trivsel, vil jeg bruge fænomenologisk metode, idet de subjektive oplevelser indenfor denne analyseform, bliver set som det primære grundlag for erkendelse (Husserl 1999: 107). Jeg vil anvende Thomas Csordas begreb "somatic modes of attention", som er en intersubjektiv proces, hvor man både forholder sig til egen og andres kroppe (Csordas 1993: 138). Csordas er inspireret af Merleau-Ponty, der forstår embodiment, som at erfaring af verden i starter i kroppen, og af Bourdieu, der forstår embodiment som social erfaring, der indlejres i kroppen. Ved at blande disse to forståelser, foreslår Csordas, at opmærksomhed på egen krop kan fortælle noget om verden og andre, der er omkring os (ibid.: 137-139, Hansen 2019b). På denne måde kommer Csordas ud over kritikken om fænomenologien som antropologisk analyse, der siger, at man ikke kan få indsigt i andres erfaringer, hvis al erfaring som udgangspunkt er subjektiv. Jeg vil i denne opgave benytte mig af "somatic modes of attention", idet jeg vil forsøge at skabe en intersubjektiv forståelse af, hvad der har skabt trivsel for mine informanter, ved at inddrage mine egne kropslige erfaringer af felten. Jeg vil dog forholde mig skeptisk til, om alle mine kropslige erfaringer stemmer overens med mine informanternes. Derfor vil jeg kun inddrage

mine egne erfaringer, når de stemmer overens med flere af mine informanternes udtalelser. Jeg mener at fænomenologi og kropsliggørelse er særligt egnede til at undersøge stress og trivsel, da stress er et kropsligt fænomen. Dette understøttes af Jong B. Kwon, der i sin artikel, "Anthropologies of Unemployment" undersøger, hvordan arbejdsløshed fører til fysiske lidelser hos en gruppe mandlige fabriksarbejdere i Sydkorea. Hans tese er, at kroppen bliver formet gennem ens arbejde. "Employment is an embodied experience. [...] Our bodies continue to be made and remade through specific forms of employment" (Kwon 2016: 54). Vi forstår derfor vores krop ud fra den organisatoriske struktur, vi er indlejret i, og det giver arbejdspladsen en masse magt over kroppen (ibid: 54). Om occupation skriver Kwon: "I define occupation as embodied habitation but emphasize the mutual constitution of bodily self and place, whereby self and place are conjoined" (ibid: 55). For Kwon er occupation bogstaveligt talt det, at optage plads et særligt sted, hvor stedet og det kropslige selv smelter sammen. Denne proces sker ifølge Kwon, fordi kroppen har en kapacitet til at blive affekteret af omgivelserne og at affekttere sine omgivelser. Fra påvirkningen af stedet opbygger arbejderens kropslig kapital. Det er et begreb Kwon låner Wacquants videreudvikling af Bourdieus habitusbegreb, der omhandler, hvordan sociale værdier og strukturer kropsliggøres (ibid: 60). Gennem denne påvirkning opstår occupation, hvor arbejderne smeltes sammen med stedet, genstandene og deres fælles medarbejdere. Jeg vil i denne opgave bruge begreberne til at argumentere, hvordan mine informanter oplever mistrivsel ved at være underlagt en occupation, der har magt til at forme deres kroppe, og oplever trivsel, da de indgår i en occupation de selv har magt til at forme. I det følgende afsnit, vil jeg vise, hvordan mine informanter oplevede kropslig mistrivsel og stress ved at være underlagt rammer, de ikke selv har formet.

Occupation før Grobund

Jeg tog ud for at tale med Per under forløbet med at skrive denne opgave, da jeg huskede, at han havde talt en del om stress, da jeg første gang var på Grobund. Da jeg spørger ind til hans liv før Grobund, bliver det klart, at Per aldrig rigtig har været på det traditionelle arbejdsmarked. "Jeg har hele tiden bevæget mig i en parallel-verden, for jeg vidste jeg ikke skulle ind i systemet. Jeg passer ikke ind i en normal arbejdsplads" (interview med Per, Grobund, 3/01/20). Han kunne dog ikke forblive i sin parallelverden, og derfra oplevede han et langt forløb, hvor han var inde og ude af dagpenge- og kontanthjælpssystemet. Han havde det godt når kommunen lod ham være, og lod ham arbejde på nogle projekter, men så snart han blev sendt i ressourceforløb, gik det ned af bakke med

hans trivsel. Han fik stress. Da jeg spørger ind til, hvordan det kan være, at han fik stress, hver gang han ikke havde sit eget projekt, svarer han: "Jeg har det svært med at skulle være et sted, hvor jeg ikke kan arbejde efter mine egne præmisser. Jeg er f.eks. Et stort B-menneske, så jeg har brug for formiddagen til at sidde og tænke og stille og roligt drikke min kaffe. Jeg dur ikke i et 8-16 job, og så begynder jeg ofte at kede mig og prøve forbedre proceduren på arbejdspladsen. Det værste er, at jeg har jeg det med at overpræstere. Hvis jeg skal præstere overfor en virksomhed, vil jeg gerne gøre det godt, og så overhører jeg min krops signaler" (ibid.). Per hører i 2018 om Grobund, og der går ikke længe før han sælger sit kolonihavehus i Odense og flytter til Ebeltoft. Han har ikke været stresset her, for som han beskriver: "Her kan jeg være på egne præmisser, og arbejde på de tidspunkter, der passer mig. Og så kan jeg jo forfølge mine interesser. Når jeg først interesserer mig for noget, kan jeg arbejde 80 timer om ugen. Det uden stress." (ibid).

Min anden informant, Frida har også på egen krop oplevet, hvordan det skaber mistrivsel ikke at passe ind i det system, de fleste danskere befinder sig i. Hun og hendes mand syntes at kunne mærke, at de ikke trivedes med at have en hverdag som de fleste: med børnene i skole, og forældrene på arbejde. Inden de flyttede mod Ebeltoft, boede hun og hendes familie på en stor gård på Sjælland. Men det var dyrt at bo i og vedligeholde. Rengøringen tog lang tid, og de havde ikke meget tid sammen. At flytte til Grobund var en måde at omstrukturere deres liv på:

"Vi er her hver dag, og har vores hverdag med de aktiviteter, som andre mennesker har. Jeg laver stadig mad, og jeg gør stadig rent lidt, osv. Jeg hjemmeunderviser bare i stedet for at gå på arbejde. Og min mand har så sin selvstændige virksomhed her. For vi kan også mærke, at hvis han er for meget væk, så mister vi kontakten til hinanden. Det er meget vigtigt for os at være tæt. Så har vi en helt anden forståelse. Et helt andet flow i vores familie end hvis de gik i skole og han arbejdede meget. Så er der meget splid og diskussioner, fordi det, som man ellers ville bruge hele ens tid eller hverdag på sammen, skal koges ned til et par timer. Og så bliver det jo ekstremt intenst. Vi fokuserer meget på trivsel. Vores flow i hverdagen, har meget med trivsel at gøre. Og så prøver vi altid at tage det stille og roligt, fordi min mand, han har jo været nede med stress. Så hvis vi ikke når det dén dag, så når vi det en anden dag." (interview med Frida, Grobund, 14/6/2019).

Hvad Frida giver udtryk for er, at familien først kom i trivsel, da de besluttede sig for at skabe en hverdag, der ikke var tilrettelagt efter, hvordan man typisk ser en families hverdag i vores samfund. Det var på deres egne præmisser.

Mit argument er, at både Pers og Fridas oplevelser med mistrivsel, kommer til udtryk, når de er i en occupation, der har magt til at forme deres kroppe. Dette kommer tydeligst til udtryk, da jeg spørger Per om, hvorfor han mener, han bliver stresset, hver gang han har været i job eller kontanthjælpsforløb. Efter en kort pause svarer han: "Så føler jeg mig ude af kontrol med mit eget liv. Stækket. Tvunget ind i en rolle og identitet" (Interview med Per, Grobund, 3/4/20). Per føler sig fysisk stækket, og frustrationen udmønter sig i stress. I sammensmeltning med et samfund, de ikke føler har plads til dem, udmøntes i kropslige reaktioner, såsom stress. Omvendt stiger Pers og Fridas trivsel, da de bliver en del af grobund. I det følgende afsnit, vil jeg med intersubjektiv metode vise, hvordan Grobund er en occupation, hvis indhold skaber trivsel.

Grobund som Occupation

Den sanselige kontakt til arbejde

På Grobund er der en særlig værdi i at arbejde med hænderne. Stifteren bag Grobund, Steen Møller, fortæller selv om det i et interview: "Jeg er vokset op med at bruge hænderne, og jeg har en glæde ved det. De 14 unge mennesker, som jeg underviser på højskolen i bæredygtighed og byggeri, har en længsel efter det. Og jeg oplever, at deres glæde er endnu større. Bare det at fælde et træ er stort for dem. For de har aldrig prøvet det" (Thorup 2017). Glæden ved det sanselige oplever jeg selv, da jeg under feltarbejdet hjælper til med at bygge hus: "Det føles befriende at lave fejl og at kunne prøve sig frem. At komme fra hovedet og ned i hænderne. At mærke træets årer under hænderne, lugte savsmuldet og se de direkte resultater fra mit arbejde" (Emilias feltnoter, Grobund, 11/6/19, Hansen 2019a). Jeg tolker, at det at være i sanselig kontakt med sit arbejde smeder en occupation, hvor Buster og jeg for eksempel smeder os ind i huset, for hvert søm vi hamrer ind i trækonstruktionen, samtidig med, at huset indlejres i os med erfaringen omkring, hvordan man bygger et hus. På samme måde, bliver Frida og Grobund integreret, når hun gør rent der, laver mad og underviser sine børn i Grobunds lokaler. Min egen oplevelse var, at det var meget afstressende at arbejde med kroppen. Med Steens udtalelse om "glæden ved at arbejde med hænderne", antager jeg, at det er noget af det samme, han mener.

Natur

Kontakt til naturen kan også have indflydelse på trivsel:

Jeg begynder at kunne mærke en forbindelse mellem min egen sindstilstand og de naturlige omgivelser. Den første nat, jeg overnatter i telt, kan jeg mærke, at jeg er anspændt. Jeg har tankerne fulde af projektet, og turen mod mit telt foregår i et højt tempo. Jeg kan observere, at udsigten til den nedadgående sol og valmuemarken er smuk, men jeg formår ikke rigtig at nyde den. Det er i stor kontrast til de faste grobønder, og jeg begynder at stille spørgsmål til, om jeg egentlig altid er så anspændt. Et par nætter senere har noget ændret sig. Jeg føler mig afslappet. Jeg er begyndt at kunne nyde det lave tempo, som stedet fungerer i, og jeg sætter tempoet for mine skridt ned. På vejen mod teltet, begynder jeg at kunne sanse den varme vind på min krop, fuglenes kvidren, insekternes summen, vindens susen i træerne, og duften af hyldeblomst. Efterhånden kan jeg også nyde synet af valmuemarken. Mange af mine informanter har lidt af stress, og jeg begynder at forstå, hvordan det rolige liv på Grobund virker tillokkende. (Emilias feltnoter, grobund 17/06/19, Hansen 2019a).

Ud fra hvad mine informanter fortæller, forstår jeg, at naturen også er vigtig for dem. Frida fortæller, at det, at bo ude i naturen, var en vigtig værdi for hendes familie: "Vi prøver at lære vores børn, at vi er meget mere forbundet til naturen, end folk går og tror (interview med Frida, Grobund, 14/06/19). Under mit feltarbejde gik meget af tiden udendørs med at høste grøntsager, bade, sejle, eller slappe af på græsset. Ud fra min egen erfaring, ser jeg en tydelig forbindelse mellem det rolige tempo på Grobund og at være i nær kontakt med naturen. Jeg ser dette som et eksempel på occupation, at stedet, naturen Grobund er placeret i, og mennesket smelter sammen. Grobønderne er i forbindelse med naturen, når de bevæger sig i den, bader i vandet og høster mad. Til gengæld går naturen ind og påvirker tempoet og sindstilstanden i mennesket. Som jeg selv oplevede, kom jeg i bedre mental trivsel, da det rolige tempo udvaskede min anspændthed.

Fællesskab

Per fortæller, at den største forskel Grobund har gjort for ham er fællesskabet: “Det er fantastisk at være i et arbejdsfællesskab, hvor folk også har en interesse i, hvad jeg laver. Her kan jeg rigtig hygge mig, men samtidig også have rum til at trække mig tilbage” (ibid).

Det samme beskriver Frida: “Vi har fået meget mere livsglæde af at komme hertil, end vi havde da vi boede på gården alene. Nu har vi nogen at være sammen med. Og det der med og træde ud af ens dør, og så bare vide, at der altid er nogen at snakke med, eller nogen der kan hjælpe en, give et kram, det er så fantastisk. Det er det virkelig. Og også at man ikke har forventninger, på den måde, hvis man har det skidt en dag, eller et eller andet, så behøver man ikke deltage hele tiden.” Hun beskriver senere Grobund som at være hjemme: “Vi er jo hjemme nu. Det har vi jo aldrig følt, fordi vi manglede noget. Menneskene her... det er jo ikke fabrikken som sådan, det er jo kun en ramme. Men det er menneskene, der skaber hjemmet og familien. Jeg har måske ikke lige så meget med den ene, som jeg har med den anden, men alle bidrager til denne familie på en eller anden måde, ik?” (interview med Frida, Grobund, 14/06/19).

Som beskrevet længere oppe, er occupation ifølge Kwon ikke kun sammensmeltningen med et fysisk sted, men også alt, hvad stedet indeholder. Herunder de mennesker, der hører til stedet. Som Frida giver udtryk for, er Grobund jo ikke bare fabrikken. Grobund er kun noget i kraft af de mennesker, der skaber stedet. Den ramme som Grobønderne stiller gennem fællesskabet, bliver beskrevet ved ord som “hjem, familie og arbejdsfællesskab”. Både Per og Frida har fokus på, at fællesskabet gør, at der altid er nogle mennesker, der kan være der for dem og at disse mennesker har forståelse for, hvem de er. Også når de ikke ønsker at deltage i fællesskabet. Dette har, ifølge dem selv, været en faktor i deres livsglæde og trivsel.

Måden hvorpå sted og fællesskab smelter sammen, oplever jeg selv i løbet af mit feltarbejde:

Det er søndag. Formelt set er der fællesrengøring fra 10-12, men mange virker til at have glemt det. Da jeg selv begynder at gøre rent og snakke om det, er der dog flere, der bidrager. Jeg er lidt i tvivl om jeg selv har påvirket felten her, men jeg kunne høre, at rengøringen var noget mange gerne aktivt ville have fremmet, så jeg vælger at bidrage. På en måde føles det også som om jeg er mere en del af fællesskabet, end bare end gæst, når jeg bidrager til stedet. Samme aften taler jeg med Per og Frida om projektet, og hvad der skal ske bagefter. Der taler de om, at de egentlig føler, at de er kommet tæt på mig. De håber, jeg selv tænker

at blive grobonde, da jeg jo har været så meget omkring. Jeg tror ikke, de mener det så seriøst, men det glæder mig alligevel. Jeg er ret overrasket over, hvor hurtigt jeg får en følelse af, at være en del af stedet og lyst til at bidrage til udfordringerne (Emilias feltnoter, Grobund, 16/06/19).

I min oplevelse kommer occupation til udtryk ved, at min længere tilstedeværelse på fabrikken og mit fysiske bidrag i fabrikken gennem rengøringen, ikke bare gør mig mere forbundet med den fysiske ramme, men også tager mig længere ind i fællesskabet. Gennem mit bidrag til fabrikken, skaber jeg en affekt og bliver optaget i fællesskabet. Samtidig har Grobund skabt affekt i mig, hvilket medfører ønsket om at bidrage mere.

Jeg har nu set på, hvad det er, der i første omgang skabte mistrivsel i mine informanter, der blandt andet har ledt til stress. Her kom jeg frem til, at den occupation de var en del af før Grobund, tvang dem ind i roller og livsførsel, der ikke passede til, hvem de var. Omvendt oplevede de trivsel på Grobund, da de fik frie rammer til selv at bestemme over deres erhverv og hverdag. Med andre ord kunne de selv bestemme over den occupation, de kropsligt smelter sammen med, hvorved de kunne tilvælge elementer såsom natur, sanseligt arbejde og fællesskab, der alle bidrog til større trivsel.

Skaber Grobund mere trivsel?

Har Grobund så egentlig imødegået stress og mistrivsel gennem denne occupation, de selv har magt over? Under mit feltarbejde mødte jeg flere, der netop var gået ned med stress, efter de var blevet en del af Grobund. Per fortæller, at selvom han selv har fået det bedre, er det ikke det samme for alle: "Vi må passe på hinanden her. For mange er faktisk gået ned med stress, efter at de er kommet her. Der er ikke så mange, der bidrager til at få det op at køre, så alt arbejdspresset, bliver ligesom lagt på meget få personer. Og for andres vedkommende er det heller ikke alle, der er vant til at leve for så få midler som jeg er. Der er jeg på en måde blevet hærdet" (interview med Per, Grobund 03/01/20).

Frida fortæller lignende, at hendes familie ganske vist har fået det bedre, men at de stadig stræber efter at blive stressfri: "Der er mere ro på nu. Det er mere slow living... og det er helt klart det, vi stræber efter stadigvæk, for til tider kan det stadig være stressende. Især når jeg er her på Grobund, for der er sindssygt meget at lave hele tiden. Ens egne visioner, men også fælles visioner omkring

det, man gerne vil være en del af, ik?” (interview med Frida, Grobund, 14/06/19). Steen fortæller ligeledes, at det at stå i spidsen af store projekter, har givet ham stress: “Jeg brænder ud indimellem, så det har også nogle omkostninger at leve, som jeg gør. ' Offgrid-huset' f. Eks. er nyudvikling i alle detaljer. Ingen har gjort det før. Det kan være hårdt. [...]Jeg har en sjælden gang haft stress” (Thorup 2017). Steens holdning er til gengæld, at det er hans frie valg, at leve som han gør, og at han derfor har affundet sig med det: ”Sådan kan det blive med den form for frihed, jeg har valgt. Jeg vælger at handle, men det kan være svært at stoppe igen” (ibid). Ud fra en tese om occupation, kan det herfra udledes, at det selv at have magt over at forme sin hverdag, der omvendt former ens krop, ikke nødvendigvis imødegår stress, men kan give højere grad af trivsel at føle sig i kontrol over, hvordan kroppen formes.

I tidligere afsnit, argumenterede jeg for, at mine informanternes mistrivsel før medlemsskabet af Grobund hænger sammen med, at de var i en occupation, der har formet deres kroppe på en måde, de ikke havde magt over. I det kommende afsnit, vil jeg undersøge, hvad det er for en magt de har følt sig underlagt, og hvordan man kan forstå Grobunds organisering ud fra ønsket om at frigøre sig den magt.

Felt, Habitus, Kapitaler

For at besvare, hvordan man kan forstå organiseringen af Grobund ud fra ønsket om at frigøre sig andres magt over grobøndernes kroppe, vil jeg gøre brug af Bourdieus begreber om habitus, felt og kapital i en praksisanalyse. Jeg har valgt praksisanalyse hertil, da fænomenologien med fokus på subjektive førstehåndsberetninger, ikke kan bruges til at se på den bagvedliggende struktur, der ligger til grund for oplevelserne. Jeg har valgt at tage udgangspunkt i Bourdieu, da han med begrebet habitus, ligesom med fænomenologien også har fokus på kropsliggørelse.

I “Feltets logik” beskriver Bourdieu, at et felt er et stykke af samfundet. Et socialt rum med specifikke regler og krav (Bourdieu 1996: 85). I feltet er der altid et spil eller en magtkamp, hvor “spillerne”, som er i besiddelse af forskellige volumener af kapitalformer, kæmper om at definere feltets struktur. Heri kan de bruge forskellige strategier til enten at forøge, bevare eller ændre på værdien af modstanderens kapital. Kapitalformerne består af økonomisk, social og kulturel kapital (ibid: 85-87). Økonomisk kapital beskriver, hvor mange økonomiske ressourcer, man har. Social kapital beskriver, hvor stort socialt netværk, man har. Kulturel kapital kan deles op i tre kategorier:

1. de kropslige og mentale evner og viden, man har.

2. De kulturelle genstande, man er i besiddelse af.
3. Ens uddannelsesbaggrund.

Alle kapitalformerne bliver defineret som kapital, såfremt de kan veksles til økonomisk kapital (Bourdieu 1986). Sandsynligheden for, om man får gevinst i spillet om feltet, har at gøre med ens habitus: hvor godt man har kropsliggjort en "føling for spillet" gennem ens opvækst og møder med samfundet. Det er i habitus, at samfundsnormer internaliseres, så de virker objektive (Bourdieu 1992: 63). Verdenssynet, der medfølger Bourdieus analyse, er således, at mennesket ganske vist kan handle, men at det handler på baggrund af den struktur, det er indlejret i. Jeg vil i følgende afsnit forsøge at indkredse, hvilket felt Grobund er i kamp for, hvilke aktører der kæmper om feltet og hvilke kapitalformer feltet består af.

Systemverden og livsverden

I artiklen "vi vil generobre magten over vores egne liv", fortæller Steen Møller, stifteren af Grobund, at han mener markedet og staten har overtaget magten over borgernes tilværelse.

"Eftersom afdrag og renter skal betales og arbejdet derfor passes, må vi opgive at tage os af vore egne børn, lave vor egen mad, vaske op og gøre rent i vore egne boliger. Opgaver vi så i stedet betaler os fra - over skatten eller i form af udgifter til fastfood, hushjælp og maskiner - hvorfor vi må arbejde endnu mere [...]. Derfor sætter vi os i stedet foran fjernsynet, når vi kommer trætte hjem fra arbejde. Og falder i søvn." (Nielsen 2013).

Steen har holdningen, at i dag, hvor gæld og store leveomkostninger er normalen, er det ens arbejde, der ejer ens liv. Det er blevet normalen, at bruge det meste af sin tid væk fra hjemmet og at outsource de fysiske opgaver koblet til sin hverdag. Efter arbejdet, har man ikke energi til at bruge tid ude i naturen eller sammen med familien, hvilket er de elementer, jeg i forrige afsnit har udpeget som trivselsgivende for grobønderne. Ifølge Steen, er dette et resultat af, hvordan det, han kalder "systemverdenen", har fået dybe rødder ind i vores "livsverden" (Thorup 2017). Systemverdenen er karakteriseret ved et fokus på økonomisk afkast, der fører til materiel overproduktion og forbrug. For mig at se, udtrykker Steen, at systemverdenen er blevet en del af vores kollektive habitus. Det virker så normalt, at have gæld, arbejde i mange timer og forbruge, at man ikke tænker over, at livet

kunne være anderledes. De, der ikke trives denne struktur, såsom Per, bliver skubbet ud af arbejdsmarkedet. "Vi har ca. 800.000, der er skubbet ud, og måske endnu flere på vej pga. robotter og automatisering. Og så siger man, at folk skal have mere uddannelse. Gu' skal de da hønse. Det er da måden, vi organiserer os på, der skal laves om" (Thorup 2017). Steen opfordrer til, at samfundet hellere skulle laves om, så der er plads til alle. Ikke kun dem, der har en lang uddannelse og kan arbejde ved et skrivebord, men også dem, der har erfaring med at arbejde med kroppen. "I systemverdenen er der ikke plads til dig, hvis du ikke har funktion. I livsverdenen bliver du integreret via din socialitet, hvad enten du mangler en arm eller noget arbejdsevne" (ibid.)

Definition af det gode (arbejds)liv

Steen nævner direkte markedet, staten og systemverdenen som dem, der "overtager magten over hans liv". Disse er abstrakte institutioner, der ifølge Bourdieu består af en masse underinstitutioner, der alle kæmper om "*monopol på den legitime udøvelse af symbolsk vold*. Det vil sige retten til at opstille og påtvinge fælles normer" (Bourdieu 1996: 97). Da jeg forstår Steens kritik som rettet mod de samfundsnormer, der er til at arbejde, vil jeg her antage, at Steen er i kamp mod de klasser, der udøver den symbolske vold. I sin kritik lægger han vægt på, at det arbejde vores samfund belønner med penge er vidensarbejde, da man skal have en uddannelse for overhovedet at få et arbejde. Med Bourdieus begreber kan dette oversættes til, at den kapital, der på arbejdsmarkedet bedst kan veksles til økonomisk kapital, er kulturel kapital. Den kapital, han derfor ønsker at hæve værdien af, vil jeg argumentere for, er kropslig kapital. Jeg trækker her på Wacquants argument for at kropsliggjort viden kan være en kapital, da den kan omsættes til økonomisk kapital (Wacquant 1995: 66). Den kapital, han til gengæld forsøger at sænke, er den kulturelle kapital. Hævelsen af værdien af kropslig kapital ses i hans beskrivelse af de unge, han underviser på Brenderup Højskole:

"De unge mennesker, som kommer her, ved alt om klimakrisen. Men derefter så står de lidt på bar bund med spørgsmålet: "Hvad kan jeg selv gøre?". Her hjælper det jo ikke bare at fortsætte med at snakke om det. Blive ved med at kigge på det. Vende og dreje det og sætte sig ind i flere og flere detaljer. Det er jo for længst blevet tid til at handle, og det kan mange unge ikke. Det har de ikke lært" (Jensen 2019).

Her gør Steen klart, at uddannelse ikke kan ændre noget, hvis man ikke har praktiske erfaringer at handle på. For Steen er kropslig kapital også måden, hvorpå man generobrer magten over sit liv. Ved at have evnerne og tiden til at bygge sit eget hus, lave sin egen mad og passe sine børn, kan man gøre sig mindre afhængig af økonomisk kapital. Ved at hæve værdien af kropslig kapital, sænker Steen således værdien af økonomisk kapital. På baggrund heraf argumenterer jeg for, at den magtstruktur, der har ført til organiseringen af Grobund, er de meningsdannende klasser i samfundet, der vurderer kropsligt arbejde til at have lavere værdi end vidensarbejde. Ved at hæve værdien af kropslig kapital og gøre sig uafhængige af økonomisk kapital, opnår grobønderne frihed til at organisere sig efter egne principper. På den måde omdefinerer Grobund, hvad der regnes som værdifuldt arbejde og livsførsel.

Konklusion

Jeg har i denne opgave undersøgt, hvordan kropslighed spiller ind i grobøndernes følelse af trivsel og, hvordan man kan forstå organiseringen af Grobund ud fra det. Her har jeg med fænomenologisk analyse undersøgt, hvordan Grobund kan ses som en occupation, et fænomen hvor mennesker og genstande smelter sammen ved at kropsliggøre hinanden.

For at undersøge, hvordan grobøndernes erfaringer med trivsel og mistrivsel var, brugte jeg intersubjektiv metode, hvor jeg fandt sammenhænge mellem mine informanternes og mine egne oplevelser. Her fandt jeg frem til, at når grobønderne fik magt over eget liv, organiserede de sig med sanseligt arbejde, natur og fællesskab. Jeg har derfra argumenteret, at denne magt til selv at forme sin occupation fører til trivsel, fordi de har kontrol over, hvad det er, de vælger at kropsliggøre. Dog er det ikke helt entydigt, om Grobund medfører mere trivsel, idet det store arbejde på Grobund har fået mange til at gå ned med stress. Men for de informanter, jeg har interviewet, oversteg trivsel ved det frie valg, deres følelse af mistrivsel ved stressfaktorerne. Jeg har yderligere set på, hvordan man kan forstå organiseringen af Grobund, ud fra denne modstand mod ikke at være i kontrol over sit liv. Her har jeg med en praksisanalyse set på stifteren af Grobund Steen Møllers kritik af systemverdenen. I min analyse er jeg kommet frem til, at Grobund er i kamp mod en samfundsnorm om, hvad der anses for godt arbejde og livsførelse. Steen og grobønderne ønsker at genvinde magten over deres liv ved at blive mere uafhængige af økonomisk kapital. Det gør de ved at sænke værdien for kulturel kapital, som let kan omsættes til økonomisk kapital i vores samfund, og i stedet hæve værdien for kropslig kapital. Ved at benytte

kropslig kapital til at blive selvforsynende, har de nemlig behov for færre penge. Svaret på det spørgsmål, jeg satte mig for at besvare er således, at kropslighed, gennem begrebet occupation, har potentialet til både at give følelser af trivsel og mistrivsel, alt efter hvor meget selvbestemmelse grobønderne har i den. Samtidig er det kropslig viden, gennem kropslig kapital, der har givet dem friheden til at organisere sig efter, det, der giver mest trivsel.

Litteratur

Bourdieu, P. 1986. "The forms of capital". I J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York, Greenwood, s. 241-258. Tilgået: 9/01/20 url: <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>

Bourdieu, P. (1992) "From Rules to Strategy" in *In Other Words. Essays Towards a Reflexive Sociology*. Polity Press, pp. 59-75

Bourdieu, P., Wacquant, L.J.D (1996) "Felternes logik" in *Refleksiv Sociologi mål- og midler*. Hans Reitzels Forlag, pp. 83-100

Csordas, T. 1993. "Somatic Modes of Attention" i *Cultural Anthropology* 8(2): (s. 135-156)
Folke, C., Biggs, R., Norström, A. V., Reyers, B., Rockström, J. 2016. "Social-ecological resilience and biosphere-based sustainability science". *Ecology and Society*. Vol. 21, No. 3

Grobunds hjemmeside. "FAQ", "Ideen". Sidst set 09.01.2020:
url:<https://grobund.org/faq/>, <https://grobund.org/ideen/>

Hansen, Emilia D. 2019a. "Det Bæredygtige Fællesskab". Aarhus: Aarhus Universitet

Hansen, Emilia D. 2019b. "Antropologien i relation til filosofi". Aarhus: Aarhus Universitet.

Husserl, E. 1999. *The Idea of Phenomenology*. Amsterdam: Springer Netherlands

Jensen, Steffen. 2019 a. "Kom med ind i et hus, der ikke er tilsluttet noget som helst og koster 5000 kroner om året". TV2 Nyheder. Tilgået 6/01/2020
url:
<https://nyheder.tv2.dk/samfund/2019-05-20-kom-med-ind-i-et-hus-der-ikke-er-tilsluttet-noget-som-helst-og-koster-5000-kroner?fbclid=IwAR33B6INXc1vRyvCZrTCox6YS4SPnUN6yw7FMro80cImIANYpHTibSZ4xyI>

Jensen Steffen. 2019 b. "Her drømmer de om en landsby uden gæld og affald". Tv2 Nyheder. tilgået: 9/01/20 <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2019-05-23-her-droemmer-de-om-en-landsby-uden-gæld-og-affald>

LØS' hjemmeside: "mission, formål og vision".
Sidst tilgået 12/01/20. url: <http://okosamfund.dk/vi-er/>

Marckmann, B., Gram-Hanssen, K., Christensen, T.H.. 2012. "Sustainable living and Co-Housing: Evidence from a Case Study of Eco-Villages". *Built Environment*, vol 38, No. 3. s. 413-129

Marsden, T., Franklin, A., Newton J., Middleton, J. 2010. "Sustainability in practice: situated learning and knowledge for the evolving eco-economy". *The Town Planning Review*, Vol. 81, No. 5, Planning Skills and Learning for Sustainable Communities, s. 541-562

Nelson, A. 2018. "6 Ecovillages: Sustainability and System Change". *Small is Necessary: Shared Living on a Shared Planet*. Pluto Press. s. 130-158

Nielsen, Jørgen Steen. 2013. "Vi vil generobre magten over vores liv". *Information*. Sidst set 10/0/20. Url: <http://www.statsbiblioteket.dk/infomediaservice/?faust=35625836>

Spash, C. L. 2014. "Seeking Sustainability". *Environmental Values*, Vol. 23, No. 1. s. 1-6

Terreblanche, C. 2018. "Ubuntu and the struggle for an African eco-socialist alternative" *The Climate Crisis: South African and Global Democratic Eco-Socialist Alternatives*. Wits University Press. s. 168-189

Thorup, Mette-Line. 2017. "Vi laver en omvendt Grundtvig". *Information*. Sidst set: 10/01/20
Url:
<http://www.statsbiblioteket.dk/infomediaservice/?jssessionid=42515FAB1D1D9189380E895FC1F47D21;jssessionid=89B9B62D5C70617B28A6D182A579B03E?faust=37391530>).

Wacquant, L. J.D. 1995. "Pugs at Work: Bodily Capital and Bodily Labour among Professional Boxers". *Body and Society*. Vol. 2. s. 65-93